

35

Trevalsrörlighet

Det är endast med viss svårighet vi kan spåra individuellt väljarbeteende längre tillbaka än två val. Valundersökningarna huvuddesign är sedan lång tid tvåvalspaneler. Det existerar enbart någon enstaka panelstudie baserad på befolkningsurval som sträcker sig över tre eller ännu fler svenska val (Valundersökningen 1964-1968-1970 är ett sådant exempel). Men eftersom vi alltid frågar om valminne från föregående val kan vi alltid ta oss ett ytterligare val tillbaka – i det här fallet till 2014 års val – för att följa väljarnas röstningshistoria på individnivå.

I figur 35.1 redovisas en analys av hur stor andel av väljarkåren som röstar på samma parti i tre på varandra följande val. Det finns starka skäl att misstänka att vi överskattar stabiliteten och underskattar rörligheten bland väljarna i en sådan analys. Det beror för det första på att statistiken över trevalsrörlighet till övervägande delen bygger på minnesuppgifter, vilka vet vi är behäftade med relativt stora mätfel – ungefär var fjärde väljare som deltar i Valundersökningarnas tvåvalspaneler minns inte eller minns fel hur de röstade i ett val för fyra år sedan (Valforskningsprogrammets faktablad 2020:14). För det andra misstänker vi att rörliga väljare generellt sett är något underrepresenterade bland paneldeltagarna i Valundersökningarna. För det tredje ingår inte några väljare som är yngre än 26 år i analyserna eftersom det endast är personer som varit röstberättigade och röstat i de tre valen som kan analyseras på det här sättet.

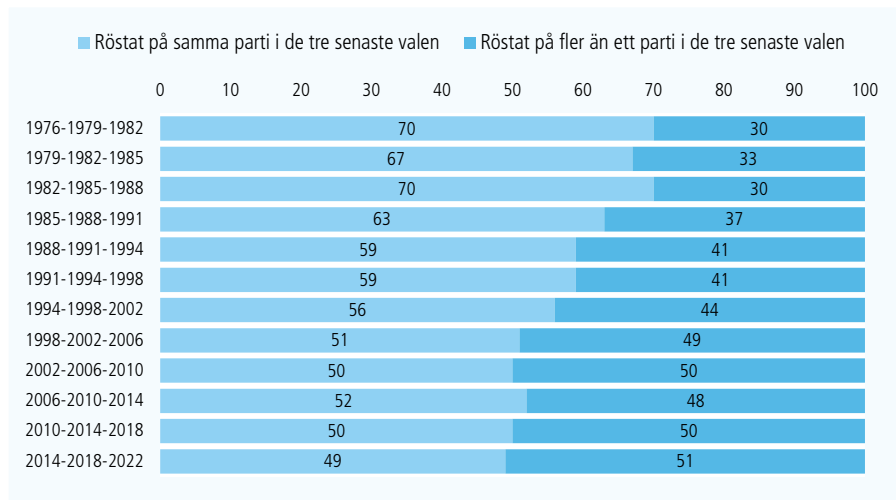
I figur 35.1 redovisar vi den totala trevalsrörligheten i svenska riksdagsval ända tillbaka till 1982, det är av naturliga skäl den tidigast möjliga trevalspanelen vi kan använda. Resultaten visar som väntat en tydlig nedgång i andelen partiväljare som är helt stabila i sitt partival. Vid riksdagsvalen 1976-1979-1982 röstade hela sju av tio väljare (70 procent) på samma parti alla tre gångerna. Vid de tre senaste valen har motsvarande andel varit omkring 50 procent. Trevalsstabiliteten 2014-2018-2022 är den lägst skattade hittills (49 procent).

Även om vi sannolikt överskattar trevalsstabiliteten i dessa panelstudier (på grund av bland annat paneldödighet) är uppgiften att närmare halva valmanskåren fortfarande tycks vara helt stabil i sitt röstningsbeteende intressant. Vi har ju inte tillgång till information om människors livslånga röstande. Men det *kan* alltså vara så att närmare hälften av de svenska väljarna ytterst sällan byter parti! Femtio procent markerar därmed ett slags övre gräns för väljarrörligheten. Att trenden mot högre rörlighet tycks ha stannat upp i de senaste valen är också intressant. Det kan betyda att det saknas förutsättningar för ytterligare ökad väljarrörlighet i kommande val.

Den halva väljarkåren som varit stabil i sitt partival kännetecknas främst av starka känslor av partianhängarskap (se tabell 35.1). Det illustrerar återigen betydelsen av väljarnas partiidentifikation som en viktig stabiliserande kraft på parti-vallet. Om trevalsstabiliteten är 49 procent i väljarkåren som helhet är den klart

högre bland starkt övertygade anhängare (80 procent) och svagt övertygade anhängare (77 procent). Bland de väljare som helt saknar ett bästa parti är det bara 12 procent som röstat på samma parti i valen 2014-2018-2022.

Tabell 35.1 Trevalsörslighet i svenska riksdagsval 1976–2022 (procent).

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarnas rullande tvåstegspaneler 1976–2022.

Kommentar: Resultaten bygger på Valundersökningarnas tvåstegspaneler och jämför partival vid tre olika efter varandra följande val. Uppgifter om partival vid t-2 är minnesuppgifter. Se brödtexten för mer information. Resultaten är oviktade. Endast personer som röstat vid samtliga tre tillfällen ingår i analysen. Valdeltagande är kontrollerat mot röstlängderna vid respektive val. Personer som inte röstat vid åtminstone något av de tre tillfällena har utelutits ur analysen. Blankröster har betraktats som annat parti i denna analys. Personer som uppgett att de röstat på annat parti har kodats som att de röstat på olika partier då vi inte kan avgöra vilket parti de lagt sin röst på.

Bland de starkast övertygade anhängarna är det Socialdemokraternas väljare som uppvisar det allra mest ihärdiga röstandet på ett och samma parti i val efter val. Det är ingen skräll men visar hur stark vaneröstningen är just bland övertygade anhängare. Fyrtio procent bland väljare som har de starkaste känslorna av anhängarskap hyser dessa känslor för just Socialdemokraterna. Många av dessa väljare är åldersrika och tillhör en grupp väljare som långsamt byts ut mot yngre generationer som helt saknar liknande starka band till ett specifikt parti (jfr kapitel 29).

Småpartierna Centerpartiet, Liberalerna, Kristdemokraterna och Miljöpartiet har mycket få riktigt trogna väljare, bara 1 á 2 procent (se tabell 35.1). Andelen är inte mycket högre bland väljare som själva betraktar sig som starkt övertygade partianhängare – bara mellan 1 och 3 procent. Resultaten beskriver på ett nytt sätt den stora utsatthet som små partier har i det svenska partisystemet i den meningen att de saknar tillräckligt med *die hard* kärnväljare som behövs för att vara säkra på att klara riksdagsspärren (jfr analyserna i kapitel 26).

Tabell 35.1 Stabila väljare över de tre senaste riksdagsvalen 2014, 2018 och 2022 (procent).

Grupp	Samtliga	Grad av anhängarskap			Har inget bästa parti
		Starkt övertygad anhängare av det parti man röstat på 2022	Svagt övertygad anhängare av det parti man röstat på 2022	Är inte anhängare av partiet man röstat på 2022	
Total andel stabila partiväljare valen 2014-2018-2022	49	80	77	24	12
Andel som röstat på mer än ett parti vid någon eller några tillfällen	51	20	23	76	88
Summa procent	100	100	100	100	100
Antal svarande	1 604	201	223	578	111
Parti bland stabila partiväljare					
Vänsterpartiet	3	8	5	1	0
Socialdemokraterna	18	40	29	7	5
Centerpartiet	2	2	2	1	2
Liberalerna	2	1	2	1	0
Moderaterna	12	13	19	6	2
Kristdemokraterna	1	2	3	1	0
Miljöpartiet	2	3	3	2	1
Sverigedemokraterna	10	11	13	6	3
Övriga partier	0	0	0	0	0
Summa procent	49	80	77	24	12

Källa: Valundersökningarna 2018 och 2022, med uppgifter om röstminne 2014.

Kommentar: Resultaten är hämtade från de svenska valundersökningarna 2018 och 2022. Analysen bygger på de respondenter som intervjuats vid valen 2018 och 2022 och som svarat på frågor om hur de röstade i 2014 års val (n=1 640). Uppgifterna om partival 2018 och 2022 har kontrollerats mot offentliga röstlängder. Övriga partier inkluderar Feministiskt Initiativ och blank röst. Viktning mot valresultatet 2022.

Gräver vi vidare i trevalsrörligheten bland väljarna kan vi också redovisa de vanligaste kombinationerna av röstning i de tre senaste riksdagsvalen (se tabell 35.2). Den vanligast förekommande trevalskombinationen är M-SD-SD, det vill säga gruppen väljare som bytte från Moderaterna till Sverigedemokraterna mellan valen 2014 och 2018 och som sedan valde att hålla fast vid SD även 2022 (6,7). Den näst vanligaste kombinationen S-SD-SD är bara hälften så vanligt förekommande (3,3 procent).

En ofta framförd tes är att Moderaterna inte direktförlorar sina kärnväljare till Sverigedemokraterna, utan snarare tappar tillfälligt inlånade ex-Socialdemokrater till SD. Det skulle handla om S-väljare som i tidigare val bytt till M för att sedan, i nästa val, dra vidare till Sverigedemokraterna. Vi har i tidigare forskning inte funnit något stöd alls för att denna typ av trevalsrörlighet skulle vara vanlig (Ekengren & Oscarsson, 2015). Inte heller mellan de tre senaste valen kan vi kan vi återfinna just den kombinationen S-M-SD. I hela vårt datamaterial finns bara tre förekomster av väljare som har gjort just den resan i närtid. Väljare från Social-

demokraterna direktbyter till Sverigedemokraterna utan att ”mellanlanda” i Moderaterna (läs mer om de stora partiernas väljarförluster till Sverigedemokraterna i kapitel 32).

Tabell 35.2 De tjugo vanligaste partibytarmönstren 2014-2018-2022 (procent)

	Partival 2014	Partival 2018	Partival 2022	Andel
#1	M	SD	SD	6,7
#2	S	SD	SD	3,3
#3	M	M	S	2,6
#4	M	M	SD	2,4
#5	M	S	S	2,4
#6	MP	S	S	2,1
#7	V	S	S	2,0
#8	S	V	S	1,8
#9	S	S	M	1,6
#10	M	KD	KD	1,5
#11	M	C	C	1,5
#12	M	C	M	1,4
#13	L	M	M	1,4
#14	MP	MP	S	1,3
#15	M	SD	M	1,2
#16	M	KD	M	1,2
#17	M	M	L	1,2
#18	L	L	S	1,1
#19	V	V	S	1,1
#20	M	KD	SD	1,1

Källa: Valundersökningarna 2018 och 2022.

Kommentar: Antal svarande i analysen är 1 625. Endast svarande som ingår i Valundersökningarnas panel och som röstat i de tre senaste valen ingår i analysen, vilket betyder att personer yngre än 26 år inte kan finnas med. Resultaten är viktade efter valresultaten 2022.

Ett intressant resultat är att det endast är två partier inblandade i de nitton vanligaste trevalskombinationerna. Först på tjugonde plats i listan återfinns vi den första kombinationen med tre partier (M-KD-SD). En av hundra svenska väljare tillhör gruppen som röstade på Moderaterna 2014, röstade på Kristdemokraterna 2018 och sedan bytte till Sverigedemokraterna vid valet 2022. Trevalsvandringar är inte ovanliga längre ned på listan men varje unik sådan kombination samlar inte särskilt många väljare.

Partiväljare på livstid?

Hur många och vilka partier har svenska väljare röstat på någon gång under sin livstid? I Valundersökningarna har vi som sagt inte möjlighet att spåra väljarrörelser och partibytten längre tillbaka än två tidigare val. Det finns stora osäkerheter i väljarnas röstminne redan när det förflutit ett par år sedan det senaste riksdagsvalet. Givet vad vi vet om det mänskliga minnet i allmänhet – och väljarnas för-

måga att komma ihåg vilka partier de röstat på tidigare i synnerhet (Valforskningsprogrammets faktablad 2020:14) – är det överdrivet optimistiskt att förvänta sig bra svar om partival för val ännu längre tillbaka i tiden. Det är svårt att i långt i efterhand kartlägga väljarnas röstningshistoria val för val.

Icke desto mindre är frågan intressant eftersom det säger någonting mer om väljares livslånga relation till de politiska partierna och, indirekt, deras anknytning till det demokratiska systemet. Vårt sätt att ändå försöka mäta röstning tidigare i livet är att fråga mer öppet om vilka partier man *någon gång i livet* röstat på i ett riksdagsval. Vi ställde frågan i valundersökningarnas eftervalsenkät (se tabell 35.3).

Resultaten berättar någonting viktigt och spännande om de svenska väljarnas relationer till de politiska partierna. De understryker vad vi också brukar finna i analyser av övervägda val, röstdelning och trevalsrörlighet: trots en stor grundstabilitet ser vi att en icke obetydlig andel väljare har erfarenhet av att ha röstat på många olika partier genom livet. Ser vi det resultatet från partiernas synvinkel kan man dra slutsatsen att de politiska partierna har haft stöd från många väljare om vi ser över lite längre tid. En ytterligare tolkning är att de demonstrerar, kanske på ett smärtsamt sätt för flera av de lite mindre partierna, att partierna under årtiondenas gång missat många möjligheter att växa genom att misslyckats behålla väljare som röstat på dem.

Våra resultat visar till exempel att mer än hälften av väljarkåren någon gång i livet röstat på Socialdemokraterna i ett riksdagsval (54 procent). Nästan lika många (48 procent) har någon gång i livet röstat på Moderaterna. Även stödet för partier som Centerpartiet och Folkpartiet/Liberalerna är klart högre än vad någon av dem lyckats få i ett enskilt riksdagsval (23 respektive 24 procent). Andel väljare som svarar att de någon gång i livet har röstat på partier som Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Kristdemokraterna är 18, 16 respektive 14 procent. Notera att andelen som någon gång i livet röstat på Sverigedemokraterna (20 procent) är en lika hög andel som partiet fick röster i 2022 års riksdagsval, vilket förstås förklaras av SDs långa obrutna serie av valframgångar.

Eftersom det är första gången vi ställer frågan är det särskilt spännande att undersöka hur det livslånga röstandet på partier ser ut i olika grupper (se tabell 35.3). I huvudsak speglar resultaten vad vi vet om väljardemografien när det gäller partival (se Olsson, 2023). Genom livet har gruppen kvinnor oftare röstat på Miljöpartiet och Socialdemokraterna medan gruppen män oftare röstat på Moderaterna och Sverigedemokraterna. De allra äldsta grupperna har haft fler chanser att rösta på olika partier, men uppvisar ändå ett relativt svagt röstande på Miljöpartiet (7 procent bland 75+). Lågutbildade personer har oftare röstat på Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna (67 respektive 32 procent) medan högutbildade generellt har ett större erfarenhetsregister när det gäller röstning på partier: de har oftare stött Miljöpartiet (25 procent), Centerpartiet (28 procent), Liberalerna (28 procent) men även Vänsterpartiet (22 procent) och Kristdemokraterna (18 procent). När det gäller röstning på Centerpartiet och Sverigedemokraterna finns ett tydligt stad-landmönster där stödet varit större för dessa partier bland väljare boende på ren landsbygd (34 respektive 28 procent).

Tabell 35.3 Andel som någon gång i livet röstat på de nuvarande riksdagspartierna i olika väljargrupper, 2022 (procent).

	V	MP	S	C	L	KD	M	SD	Övr	n
Samtliga	18	16	53	23	23	14	47	20	3	1 944
Man	18	13	51	22	23	14	51	27	3	984
Kvinna	19	20	56	25	23	15	43	12	3	960
18-34 år	18	17	33	21	13	9	33	22	7	330
35-49 år	21	25	55	20	27	14	52	16	4	398
50-64 år	18	18	58	25	25	18	56	24	2	517
65-74 år	23	12	61	28	22	16	46	19	2	388
75+	10	7	58	23	26	12	45	18	1	311
Grundskola	14	6	67	18	12	9	37	32	1	205
Gymnasium/Eftergymnasial	16	10	53	18	20	12	49	27	3	639
Högskola/Universitet	22	25	50	28	28	18	49	11	4	918
Svensk bakgrund	18	17	53	24	23	15	48	20	3	1 743
Utländsk bakgrund	20	14	61	19	18	11	40	15	4	201
Tjänstemän	17	19	52	25	30	16	54	15	4	960
Arbetare	24	13	64	18	11	10	31	26	2	585
Företagare	12	15	42	29	30	17	72	23	3	160
Ren landsbygd	17	13	51	34	19	16	46	28	2	279
Mindre tätort	18	16	60	24	17	13	44	29	3	352
Stad eller större tätort	19	15	52	20	24	14	49	17	3	907
Stockholm, Göteborg, Malmö	21	23	52	23	30	13	48	11	4	358
Mycket intresserad	24	16	48	18	28	14	50	23	6	394
Ganska intresserad	18	17	53	25	24	14	49	19	3	1 029
Inte särskilt/allt intresserad	15	14	59	24	16	14	43	19	2	508
Låg politisk kunskap	18	15	56	20	12	11	39	20	3	557
Medel politisk kunskap	18	19	54	25	24	15	49	19	4	629
Hög politisk kunskap	19	15	51	25	30	16	53	21	3	718
Låg medieexponering	22	21	50	22	15	9	41	25	6	375
Medel medieexponering	18	17	55	23	21	15	45	20	4	495
Hög medieexponering	18	12	51	27	34	18	57	16	2	476
Övertygad partianhängare	22	11	60	11	11	7	31	20	4	292
Partianhängare	19	15	49	19	25	14	47	11	2	216
Endast partipreferens	20	19	53	24	24	14	50	20	3	1 011
Ingen partipreferens	13	16	55	34	28	19	55	22	6	354
Långt till vänster	55	31	72	8	7	3	6	2	8	362
Något till vänster	26	32	84	26	16	5	19	5	3	354
Varken t v eller t h	14	15	68	34	23	12	39	18	3	270
Något till höger	6	8	40	37	39	23	74	19	2	383
Långt till höger	4	4	26	16	24	23	77	44	2	413
Vänsterpartiet	89	25	50	9	5	2	6	1	9	141
Socialdemokraterna	21	20	95	19	14	4	20	2	2	657
Centerpartiet	7	16	28	90	43	17	48	1	2	145
Liberalerna	6	9	31	31	94	16	69	3	1	108
Moderaterna	4	6	27	23	27	17	94	5	1	364
Kristdemokraterna	10	7	30	21	30	81	63	12	1	112
Miljöpartiet	40	90	43	21	16	3	17	0	6	145
Sverigedemokraterna	9	5	43	12	13	15	58	85	1	258

Källa: Valundersökningarna 2022. Etapp B.

Kommentar: Frågan lyder: "Vilket/vilka partier har du röstat på i riksdagsvalen sedan du fick rösträtt? Ange alla partier som du röstat på". Personer som svarat att de inte vill svara (5 procent), inte minns (6 procent) eller uppger att de aldrig röstat (0,4 procent) har utgått ur basen. I genomsnitt har de svarande uppgett 2,2 partier som de röstat på i historiska riksdagsval. Resultaten har viktats mot valresultatet 2022. De två partier som omnämns oftast i kategorin "övriga partier" är Feministiskt Initiativ och Ny Demokrati.

Intresserade, kunniga och medieexponerade väljare har oftare i livet valt att stödja Moderaterna och Liberalerna i svenska riksdagsval. I gruppen väljare som är mindre intresserade och kunniga har Socialdemokraterna haft ett något starkare stöd. Och precis som man hade kunnat förvänta sig är starkt partiidentifierade väljare lite mer lojala och trofasta och sprider inte ut sina röster på många partier i samma utsträckning som väljare med svagare anhängarskap.

Vi avslutar kapitlet med en analys av de vanligaste kombinationerna av partival i svenska väljares livslånga röstande. Totalt sett återfinns 165 unika kombinationer i våra data. De flesta har en till tre partier och de vanligaste kombinationerna är partier som är nära grannar i partisystemet (se tabell 35.3).

Tabell 35.4 De 20 vanligaste kombinationerna av partival sedan erhållen rösträtt. Andel väljare som någon gång i livet röstat på olika partikombinationer (procent).

	Partikombination	Andel		Partikombination	Andel
#1	S	12,8	#11	S-C-M	2,4
#2	M	7,5	#12	S-MP	2,4
#3	V-S	4,8	#13	S-SD	2,3
#4	L-M	3,7	#14	C-M	2,1
#5	S-M	3,5	#15	C-L-M	2,0
#6	S-M-SD	2,9	#16	S-C	1,8
#7	M-SD	2,8	#17	S-L-M	1,7
#8	V-MP-S	2,8	#18	C	1,6
#9	SD	2,6	#19	L-KD-M	1,5
#10	V	2,4	#20	S-L	1,4

Källa: Valundersökningarna 2022. Etapp B.

Kommentar: Frågan lyder: "Vilket/vilka partier har du röstat på i riksdagsvalen sedan du fick rösträtt? Ange alla partier som du röstat på". Personer som svarat att de inte vill svara (5 procent), inte minns (6 procent) eller uppger att de aldrig röstat (0,4 procent) har utgått ur basen. I genomsnitt har de svarande uppgett 2,2 partier som de röstat på i historiska riksdagsval. Resultaten har viktats mot valresultatet 2022. De två partier som omnämns oftast i kategorin "övrige partier" är Feministiskt Initiativ och Ny Demokrati. Antal svarande i analysen är 1 919.

Resultaten visar att den vanligaste kombinationen är ingen kombination alls: 12,8 procent av väljarna uppger att de aldrig i livet röstat på något annat parti än Socialdemokraterna. Även Moderaterna har många trogna väljare som aldrig avvikit från den rena läran (7,5 procent). Först på tredje plats hittar vi en kombination med två partier: Socialdemokraterna och Vänsterpartiet (4,8 procent).

Enligt Valundersökningen är det 3,5 procent av väljarna som i sitt liv endast har röstat på något av de två partier som varit de regeringsbärande under de senaste fyrtio åren: Socialdemokraterna och Moderaterna – ett slags instrumentell röstning på de partier som varit de största och kunnat bilda regering. Andra kombinationer där S och M ingår inbegriper även något eller några ytterligare partier: Exempelvis samlar S-M-SD 2,9 procent av väljarna.

Hälften av väljarna (49 procent) röstade på samma parti i valen 2014-2018-2022.

Den vanligaste trevalskombinationen av partival i valen 2014-2018-2022 var M-SD-SD.

Drygt hälften av de svenska väljarna har någon gång i livet röstat på Socialdemokraterna (54 procent).

Hälften av de svenska väljarna har någon gång i livet röstat på Moderaterna (48 procent)